ZAMONAVIY TA’LIM NAZARIYASIDA TIZIMLI YONDASHUVNING O’RNI

Alimova Dilrabo

INTERNATION o’quv markazi o’qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu tezisda talabalar aqliy faoliyatidan kelib chiqib darslarni tashkil etishning nazariy asoslari ko`rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Tizimli tahlil, zamonaviy ta’lim, sinergetik metodologiya, fan va ta’lim, nazariya va amaliyot.

KIRISH

Bugungi kunda deyarli barcha sohalarda tizimli yondashuv, tizimli tahlil tushunchalari kirib keldi. Tizimli tahlil, tizimli yondashuv masalasi mantiqiy va tanqidiy tafakkur tarzi bilan bog‘liq bo‘lganligi uchun ham bugungi davrning eng dolzarb masalalari sarasiga kiradi. Shuningdek talabalarning aqliy faoliyatidan kelib chiqib darslarni olib borish dolzarbligi oshib bormoqda. Bugun zamonaviy ta’limsiz taraqqiyotga erishish juda mushkul. Bugun O‘zbekiston iqtisodiyoti, ta’limi rivojlangan mamlakatlar ta’lim tizimidan kamida ancha yillar orqada qolib ketgani tan olishimiz kerak bo‘lgan achchiq haqiqatdir. “Yuksalish” umummilliy harakatini O‘zbekistonning jahon reytinglaridagi o‘rni haqida umumiy ma’lumotiga ko‘ra mamlakatimiz jahondagi 203 davlat orasida 2019 yilgi ta’lim tizimining ta’sirini o‘lchash va baholash bo‘yicha xalqaro ma’lumotlar bazasida 79-o‘rin, Farovonlik va barqaror iqtisodiy rivojlanish indeksi bo‘yicha 101-o‘rin, Inson taraqqiyoti indeksi bo‘yicha 105-o‘rinda qayd etiladi. Bugungi kunda (2021) ta’lim darajasi bo‘yicha 71 o‘rinda, Qirzizistondan ham bir pog‘ona pastda turganligi ta’lim sifati va samaradorligini oshirish uchun yanada katta kuch, mehnat, yangicha yondashuvlar zarurat ekanligini anglatadi.

ADABIYOTLAR SHARHI

Aqliy faoliyatni hisobga olgan holda ta`limni tashkil etishda STEAM texnologiyasi yuqori samaradorlikka ega. Bugungi kunda ta’lim tizimimizda “STEAM fanlar”, “STEAM fanlar”ni chuqurlashtirib o‘tilishi kabi masalalar kirib keldi. “STEAM fanlar” nima? “STEAM fanlar”ni o‘qitish nazariyasi deganda qanaqa o‘qitish nazarda tutiladi? degan savol tug‘ilishi tabiiydir. STEAM inglizcha so‘zlarning bosh harflari qisqartmasi, ya’ni:

Science – ilm-fan Technology– texnologiya Engineering – muhandislik Arts – san’at Mathematics – matematika

“STEAM fanlar” bu aynan bir necha fanlarni integratsion uyg‘unligidan tashkil topgan, nazariya va amaliyotni birlashtirgan, ta’lim jarayonida amaliy yondashuvni qo‘llaydigan mantiqiy umumlashmadir. Aslida O‘zbekiston xalqi, mutafakkirlari azaldan ko‘pgina sohalarni mantiqiy uyg‘unlikda o‘rganishga, tafakkur qilishga harakat qilib kelgan. Bizning allomalarimiz, ayniqsa, o‘rta asr sharq mutafakkirlarining barchasi qomusiy bilim egalari bo‘lganligi bunga misoldir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI VA EMPIRIK TAHLIL

Avvalo shuni ta’kidlash o‘rinliki, ta’lim jarayoni ham yaxlit bir sistema sifatida tizimli tahlil obyekti bo‘la oladi. Tizim tushunchasiga ko‘plab ilmiy, falsafiy adabiyotlarda ta’rif berilgan va barchasining mohiyati o‘zaro umumiy xarakterga ega. Tizim – bu elementlardan tashkil topgan obyekt yoki obyektlar yig‘indisi.

Respublikamizda bugungi kunga kelib talaba yoshlarni qo‘llab quvvatlash, hatto, talabalar turar joylari, ijara masalasigacha davlat siyosati darajasida o‘ylanayotgani bejizga emas [1]. Bunday islohotdar juda ko‘p amalga oshirilmoqda. Asosiysi, barcha harakatlar ta’lim rivojiga

qaratilmoqdaki, ularni qabul qilishda, anglab yetishda biroz sustkashlikka yo‘l qo‘yilayapti, nazarimizda.

Tizimli tahlilning bilish – mental funksiyasi, faoliyat davomida yuzaga kelgan holatning mohiyatini anglash uchun, boshqaruvni amalga oshirishda qo‘llanilayotgan usullarni, yondashuvlarni, qadriyatlarni, bir so‘z bilan aytganda boshqaruv mentalligini o‘zgartirish uchun xizmat qiladi.

Zamonaviy ta’lim jarayoniga tizimli yondashuv nazariy-metodologik, ilmiy- pedagogik, ilmiy-kasbiy mazmun berib, ta’lim jarayonining samara-dorligini oshirish uchun xizmat qiladi. Bu o‘z navbatida ta’lim-tarbiya sohasida barkamol shaxs tarbiyasini amalga oshirish uchun zaruriy chora-tadbirlarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish, fan-texnika yutuqlarini ta’lim-tarbiya jarayoniga joriy etib, jahon talablariga javob beradigan mutaxassislar tayyorlash, ta’lim-tarbiya tizimini milliy ehtiyoj va manfaatlardan kelib chiqqan holda faoliyatni takomillashuvini taqozo etadi.

Zamonaviy ta’lim jarayoniga tizimli yondashuvning zaruriyati shundaki, ushbu tahlil usuli bugungi kunda sohada samarali tadqiqot usullarini ishlab chiqilishida va jamlanishida, shu bilan bir qatorda amalda qo‘llanishida muhim ahamiyat kasb etadi. Ta’lim jarayonini bilishda, uning xususiyatlari, jamiyat rivoji uchun ahamiyatlilik darajasini aniqlashda, tizimni tashkiletgan har bir ta’lim bosqichi yoki boshqariladigan quyi sistemalarni kelajagini prognoz qilishda amaliy ahamiyatga ega bo‘lgan tadqiqot usulidir.

XULOSA VA MUNOZARA

Xulosa qilib mulohaza yuritadigan bo‘lsak:

Birinchidan, zamonaviy ta’limga tizimli yondashuv bugungi kunda barcha ta’lim bosqichlarini integratsion faoliyatini amalga oshirishda muhim sanaladi. Ta’lim jarayonidagi asosiy muammolarni aniqlab, ularning boshlang‘ich nuqta-sini topadi va yechimlarini taklif etadi.

Ikkinchidan, tizimli yondashuv ta’lim jarayonida har bir innovatsiyani qo‘llashda tanqidiy va mantiqiy tafakkur asosida yondashib, milliy ta’lim tizimiga moslashtirishda nazariy va amaliy tavsiyalar ishlab chiqadi.

Uchinchidan, zamonaviy ta’limga tizimli yondashuv bugungi zamon talabiga mos keladigan ta’lim tizimini ishlab chiqish, rivojlangan mamlakatlar ta’limini import qilishda tahliliy yondashish hamda milliy ta’lim tizimiga joriy etishda eng asosiy va muhim yondashuv hisoblanadi.

ADABIYOTLAR RO`YXATI

1. Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 11 martdagi 132-son qarori.
2. A.A. Bogdanov. Tektologiya: umumiy tashkiliy fan. Uchinchi nashr, qayta ko'rib chiqilgan va kengaytirilgan. - M., 2019. // Elektron nashr: Gumanitar texnologiyalar markazi. – 07.10.2010. URL: https://gtmarket.ru/ library/basis/5909.
3. L. Von Bertalanffi. Umumiy tizimlar nazariyasi: tanqidiy sharh. Tarjimalar to'plamida Umumiy tizimlar nazariyasi tadqiqotlari. M.: - Taraqqiyot, 2019. - b. 520.
4. Moiev N.N. Tizimli tahlilning matematik muammolari. M.: - Nauka, 2011. - b. 488.
5. Ergasheva M.X. The role of the educational system in the process of self-organization of an individual Turkish Journal of Physiotherapy and Rehabilitation; 32(3) ISSN 2651-4451 | e-ISSN 2651- 446X.